

PÁZMÁNY *1635*
— *a l a p i t v a*

Pázmány Law Working Papers

2017/5

Pedryc Dorottya Krisztina
A menekült státusz meghatározása az
1951. évi Genfi Egyezmény szerint

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest
<http://www.plwp.eu>

A menekült státusz meghatározása az 1951. évi Genfi Egyezmény szerint

dr. Pedryc Dorottya Krisztina*

1. A világ menekültügyi helyzetének statisztikai áttekintése

Az ENSZ menekültügyi főbiztosának (a továbbiakban: UNHCR) felmérései alapján a menekültek száma az elmúlt fél évtizedben drasztikusan megnőtt,¹ melynek egyik fő oka, hogy ebben az időszakban világszerte jelentősen megemelkedett a fegyveres és polgárháborús konfliktusok száma. A majdnem öt éve tartó szír konfliktus – melyet jelenleg a legsúlyosabb fegyveres konfliktusként tartunk számon a világon – következtében közel 4,2 millió szír² menekült el hazájából és 6,6 millió³ szír kényszerült elhagyni otthonát az országon belül. Jóllehet, ha ma menekültekről beszélünk, legtöbbször a Szíriában zajló eseményekre és az onnan elkényszerült emberekre gondolnak, azonban rajtuk kívül még számos más náció tagja kényszerül elhagyni otthonát az ott zajló fegyveres konfliktusok miatt. A legtöbb menekült a következő országokból érkezik: Afganisztán, Irak, Szomália, Dél-Szudán, Kongó, Eritrea, valamint a korábbi szigorú katonai diktatúrájáról ismert Burma, amely a demokratikus változásokat követően már a Mianmar nevet viseli.

Habár egyre többet hallani Európában az elmúlt két évben „menekültválságról”, az UNHCR adatai alapján a legtöbb menekültet továbbra is a szub-szaharai régió fogadja be, ahol hozzávetőlegesen 4,1 millió ember számára biztosítanak menedéket, míg a 3,5 millió menekültet befogadó Európa a felmérések alapján középtájon helyezkedik el. A legkevesebb menekültet befogadó régió Amerika, ahol hozzávetőlegesen 753 ezer menekült él.⁴ Országos szintre lebontva Törökország fogadta be a legtöbb embert 2015-ben, a listán a következő Pakisztán, majd Libanon, Irán, Etiópia, Jordánia, Kenya, Uganda, Csád valamint Szudán következik.⁵

Ahogy azt a fenti adatok is mutatják, egyre többen és többen hagyják el otthonaikat és keresnek menedéket más országokban. Ezzel a folyamattal párhuzamosan egyre többet foglalkoznak a befogadó országok politikusai, lakosai is ezzel a jelenséggel, és sokszor átfedve használják a bevándorló és a menekült terminusokat, annak ellenére, hogy ez a két kifejezés teljesen eltérő jogi tartalommal bír. Jelen tanulmány célja bemutatni a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezmény szerinti menekült fogalmat, valamint kitérni azon esetekre, amikor valamely személy nem jogszerűen a menekült státusz megszerzésére.

---

*A szerző a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog –és Államtudományi Kar Doktori Iskolájának hallgatója. Elérhetőség: pedryc.dorottia@gmail.com

A szerző ezúton szeretne köszönetet nyilvánítani *dr. Agócs Ilonának*, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala munkatársának, aki nyelvilag és tartalmilag lektorálta a tanulmányt és ösztönzésével hozzájárult a tanulmány sikeres befejezéséhez.

¹ Míg 2011-ben a menekültek száma hozzávetőlegesen a 10,1 millió volt világszerte, ez a szám 2015 közepére meghaladta a 15,1 milliót. Forrás: UNHCR: Mid-year trends 2015, 4. (<http://www.unhcr.org/56701b969.htm> 2016. április állapot).

² UNHCR: Syria Regional Refugee Data (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> 2016. áprilisi állapot)

³ Internal Displacement Monitoring Centre adata alapján. A körülményekre tekintettel az adat hozzávetőleges számot jelöl. Forrás: <http://www.internal-displacement.org/middle-east-and-north-africa/syria/figures-analysis>

⁴ UNHCR: Mid-year trends 2015, 4. (<http://www.unhcr.org/56701b969.htm> 2016. április állapot)

⁵ UNHCR: Mid-year trends 2015, 7. (<http://www.unhcr.org/56701b969.htm> 2016. április állapot)

2. Az 1951. évi Genfi Egyezmény és az 1967. évi Jegyzőkönyv történeti kialakulása

A menekült-kérdés nem egy új keletű probléma, hiszen a világtörténelem folyamán emberek számos alkalommal kényszerültek elhagyni az otthonaikat és másutt menedéket keresni. Erre a helyzetre a jog a második világháborút megelőzően olyan ad hoc nemzetközi egyezményekkel reagált, amelyek csupán egy-egy specifikus menekült csoport helyzetét rendezték el. A második világháborút követően⁶ azonban a menekültek száma olyan radikálisan megnőtt, hogy megérett a nemzetközi közösségben az igény arra, hogy általános érvénnyel határozzák meg, ki és milyen körülmények esetén tekinthető menekültnek.⁷ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata már 1948-ban megfogalmazta, hogy „minden személynek joga van az üldözés elől más országban menedéket keresni és a más ország nyújtotta menedéket élvezni.”⁸ Ezt a gondolatot fűzi tovább az 1951. évi Genfi Egyezmény⁹ a menekültek státuszáról és jogállásáról (a továbbiakban: Egyezmény), valamint az 1967. évi Kiegészítő Jegyzőkönyv¹⁰ (a továbbiakban: Jegyzőkönyv).¹¹

Az Egyezmény a korábbi ad hoc menekült egyezményekről¹² is rendelkezik azáltal, hogy az azokban tárgyalt menekültstátuszokat hatálya alá vonja, fenntartva ezzel a kontinuitást a múlt és jelen között.¹³ Az általános menekült definíció szerint menekültnek az a személy számít „aki 1951. január 1. előtt történt események következtében faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.”¹⁴ A fogalomban szereplő időbeli korlátot, miszerint a Szerződő Államok az 1951. január 1-e előtt történt események¹⁵ következtében menekültek számára biztosítanak menedéket, az 1968. évi Jegyzőkönyv kivette.

---

⁶ Pinter, Christoph: Human Rights of Refugees, In: All human rights for all (Ed.: M.Nowak, K.M.Januszewski, T.Hofstätter.), Vienna, Intersentia, 2012., 472.

⁷ UNHCR Kézikönyv a menekült státusz meghatározására szolgáló eljárásról és az azzal kapcsolatos követelményekről a menekültek státuszáról szóló 1951. évi Egyezmény és az 1967. évi Jegyzőkönyv alapján, 5. pont.

⁸ Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by General Assembly resolution 217 A (III) of 10 December 1948. Article 14.

⁹ ENSZ Közgyűlés, Egyezmény a menekültek státuszáról, 1951. július 28. Hatályba lépett: 1954. április 22. (United Nations, Treaty Series, vol. 189, p. 137.)

¹⁰ ENSZ Közgyűlés, Jegyzőkönyv a menekültek státuszáról, 1967. január 31. Hatályba lépett: 1967. október 4. (United Nations, Treaty Series, vol. 606, p. 267.)

¹¹ Az Egyezmény és Jegyzőkönyvben résztvevő országok listája: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=50518a402>

¹² „Menekültnek minősült az 1926. május 12-i és 1928. június 30-i Megállapodások, vagy az 1933. október 28-i és az 1938. február 10-i Egyezmények, az 1939. szeptember 14-i Jegyzőkönyv, vagy a Nemzetközi Menekültügyi Szervezet Alapokmánya szerint; A Nemzetközi Menekültügyi Szervezet fennállása idején hozott, e jogosultságot el nem ismerő határozata nem zárja ki a menekült státusz megadását olyan személyeknek, akik megfelelnek az e rész 2. bekezdésében foglalt feltételeknek.” Az ENSZ Közgyűlés a menekültek státuszáról szóló 1951. évi Egyezménye, 1. cikk (1) bek.

¹³ UNHCR Kézikönyv 5-9. és 33. pont

¹⁴ 1951. évi Genfi Egyezmény a menekültek státuszáról 1. cikk (2) bek.

¹⁵ Azt, hogy mit tekint az Egyezmény „eseménynek” egy későbbi ENSZ dokumentum tisztázta. E szerint olyan nagy jelentőségű történések kell a fogalom alatt érteni, amik korábbi változások utóhatásaként létrejövő területi vagy mélyreható politikai változásokat, vagy szisztematikus, programszerű üldözéseket jelentenek. ENSZ dokumentum E/1618. 39. oldal.

A Jegyzőkönyv az Egyezménytől független jogi dokumentum, ennek következtében vannak olyan államok, amelyek mind a két egyezményt elfogadták, illetve voltak olyanok, melyek csak az egyik nemzetközi dokumentumnak váltak részeseivé. Összesen 142 állam ratifikálta mindkét nemzetközi dokumentumot. Három ország (Madagaszkár, Saint Kitts és Nevis) csupán az Egyezményt, valamint másik három ország (Cabo Verde, az Amerikai Egyesült Államok valamint Venezuela) csak a Jegyzőkönyvet ratifikálta.¹⁶ Egyik nemzetközi egyezménynek sem részese India, Pakisztán, Irak, Szaúd-Arábia, Szíria, Omán, Egyesült Arab Emírségek vagy Líbia.

2.1. A menekült fogalom pozitív kritériumai

Az általános menekült definíció meghatározza azokat a feltételeket, melyek alapján a személy menekültnek minősül és a kizáró körülményeket is, amelyek esetén a személyt nem illetik meg az menekült státusból fakadó jogosultságok. A teljesítendő kritériumok fennállta esetén a személy menekültnek minősül, attól függetlenül, hogy menekült státuszát bármilyen formai döntéssel igazolták volna. Hiszen a menekült nem azért válik menekültté, mert menekültnek ismerték el, hanem éppen azért ismerik el a státuszát, mert menekült.¹⁷ *Így a menekült státuszt elismerő határozat csupán deklaratív jellegű.*¹⁸ A menekült fogalomnak három pozitív kritériuma: i) az üldözéstől való megalapozott félelem (taxatív felsorolás az üldözés okairól), ii) az állampolgársággal rendelkező az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik; hontalan személy a szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodik, valamint iii) a személy nem tudja vagy üldözéstől való félelmében nem kívánja országának vagy a szokásos tartózkodási helye szerinti országnak a védelmét igénybe venni.

2.2. Az üldözéstől való megalapozott félelem

Az *üldözéstől való megalapozott félelem* a menekült definíció alapja és egyben kulcseleme.¹⁹ A *félelem* egyéneknél eltérő, szubjektív érzelem. A menekült félelme a jog szempontjából akkor válik *megalapozott félelemmé*, ha azokat a menekült objektív tényekkel tudja igazolni.²⁰ Az ember számtalan okból hagyhatja el hazáját, azonban menekültté csak akkor válik, ha annak kényszerítő oka az üldözéstől való megalapozott félelem.²¹ A menekült üldözésétől való félelmét egyéneknél lehet vizsgálni. Ebben az eljárásban bizonyítandó, hogy üldözéstől való félelem miatt a származási országában való tartózkodás az egyén számára elviselhetetlenné vált.²² *A menekültté válásnak nem feltétele, hogy ténylegesen üldözött legyen az adott személy a származási országában, elégséges, ha meg akarja kímélni magát az üldözés kockázatától.*²³

2.3. Az üldözés fogalma

Az Egyezmény nem ad útmutatást arra nézve, hogy mit tekint *üldözésnek*. Paul Weiss szerint, ha az üldözést a bírói gyakorlattal összhangban mindig egy káros és elnyomó intézkedésnek tekintjük,

¹⁶ UNHCR 2015. április statisztikai adatok: <http://www.unhcr.org/3b73b0d63.html> (2016. április 14-i állapot).

¹⁷ UNHCR Kézikönyv 28. pont

¹⁸ Ezt igazolja az Európai Parlament és Tanács 2011/95/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról. Preambulum 22. pont

¹⁹ UNHCR Kézikönyv 37. pont

²⁰ Grahl-Madsen, *The Status of Refugees in International Law*, Vol 1 (Leyden, 1966) 173.,176, 188-189.

²¹ UNHCR Kézikönyv 37-39. pont

²² UNHCR Kézikönyv 42. pont.

²³ UNHCR Kézikönyv 45. pont.

akkor az az üldözés olyan szűk és szó szerinti értelmezését eredményezi, ami már az Egyezmény humanitárius jellegét veszélyeztetheti.²⁴

Az Egyezmény 31. valamint 33. cikke mégis csak támpontot ad, hogy mit értünk üldözés alatt.²⁵ Az Egyezmény 31. cikke szerint a Szerződő Államok nem sújtják büntetéssel azokat a menekülteket, akik jogellenesen léptek az ország területére vagy tartózkodnak ott, amennyiben közvetlenül olyan területről érkeznek, ahol életük vagy szabadságuk veszélyben forgott az Egyezmény 1. cikkében²⁶ foglaltak szerint. A 33. cikk kimondja, hogy a Szerződő Állam nem utasíthatja ki, valamint nem küldheti vissza olyan állam területének határára a menekültet, ahol az élete vagy szabadsága veszélyeztetve van az 1. cikkben felsorolt okok miatt. Mindkét esetben az Egyezmény védelmet biztosít a személy számára, abban az esetben, ha olyan ország területéről érkezik, vagy éppen oda akarnak visszaküldeni, kiutasítani, ahol az élete vagy szabadsága veszélyeztetve van. *Tebát, ha egy személy élete vagy szabadsága faji, vallási okokból, nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása vagy politikai meggyőződésből kifolyólag veszélyeztetve van, akkor az üldözésnek tekintendő.* Ezen felül, ezen okokból eredő emberi jogok súlyos megsértése is üldözés megállapítására adhat alapot.²⁷

Az üldözés fogalmát segíti meghatározni²⁸ a Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (a továbbiakban: CAT) 3. cikke is. E szerint egyetlen részes állam sem köteles kiutasítani, hazatoloncolni vagy kiadatni senkit egy másik olyan államnak, ahol nyomos okoknál fogva tartani lehet attól, hogy az illető személyt kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak teszik ki. Így üldözést jelent az is, ha egy személy *kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód veszélyének lenne kitéve a harmadik országban, ahová kiutasítják vagy visszaküldik.*²⁹

Nem csak a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód, de a diszkrimináció is alapot adhat az üldöztetéstől való megalapozott félelemnek. Abban az esetben, ha a diszkriminációnak az 1. cikkben felsorolt okok adnak alapot, és a *diszkrimináció olyan szintet ér el, hogy az élet akár elviselhetetlenné válik* a személy számára, akkor az üldözésnek minősülhet. Például, ha hátrányosabb adózási szabályokat állapítanak meg bizonyos etnikai csoportok részére, akkor ez etnikai alapú üldöztetésnek minősülhet.³⁰ Az pedig, ha valakit nemi identitása miatt sújt olyan szintű

---

²⁴ The Refugee Convention, 1951 - The travaux preparatoires analysed with a commentary by Dr. Paul Weis, 9.

²⁵ Uo.

²⁶ A Genfi Egyezmény 1. cikk „(2) Aki 1951. január 1. előtt történt események következtében *faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése* miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.”

²⁷ UNHCR Kézikönyv 51-53. pont

²⁸ The Refugee Convention, 1951 - The travaux preparatoires analysed with a commentary by Dr. Paul Weis, 9.

²⁹ Egyezmény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok ellen, 3. cikk: „1. Egyetlen részes állam sem köteles kiutasítani, hazatoloncolni vagy kiadni valakit egy másik olyan államnak, ahol nyomos okoknál fogva tartani lehet attól a veszélytől, hogy az illető személyt megkínózzák. 2. Annak eldöntésére, hogy fennállnak-e ilyen okok, az illetékes hatóságoknak figyelembe kell venniük az ügyre vonatkozó minden szempontot, ideértve az adott esetben azt is, hogy az érintett államban rendszeresen, súlyosan, nyilvánvalóan vagy tömeges méretekben megsértik az emberi jogokat.”

³⁰ UNHCR 63. pont

diszkrimináció,³¹ hogy az élet számára elviselhetetlenné válik, például büntetőjogi szinten szankcionálják az egyneműek kapcsolatát; egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás miatti üldözésnek minősül. Utóbbi típusú üldöztetés esetén különösen fontos a megkülönböztetés társadalmi, kulturális és vallási aspektusait is megvizsgálni.

Az Európai Unió az Egyezményrel összhangban egy cselekményt akkor tekint üldözésnek,³² ha jellegénél, illetve ismétlődésénél fogva elengedően súlyos ahhoz, hogy az alapvető emberi jogokat súlyosan megsértse; vagy különböző olyan intézkedések együtteséből áll össze, amelyek olyan súlyosan sértik az emberi jogokat, hogy az érintett személy helyzetére hasonlóan hatnak, mint a fentebb említettek. Az Európai Unió szerint üldözés *többek között* a következő cselekmények formájában jelenhet meg: a) fizikai vagy pszichikai erőszak alkalmazása; b) olyan törvényi, rendeleti, közigazgatási, rendőrségi és/vagy igazságszolgáltatási intézkedések, amelyek önmagukban hátrányosan megkülönböztető jellegűek, vagy amelyeket hátrányosan megkülönböztető módon alkalmaznak; c) aránytalanságok vagy hátrányos megkülönböztetés a büntetőeljárás során, aránytalan vagy hátrányosan megkülönböztető jellegű büntetés; d) a bírósági jogvédelem megtagadása, amennyiben mindez aránytalan vagy hátrányosan megkülönböztető jellegű büntetéssel jár; e) konfliktushelyzetben történő katonai szolgálatmegtagadás miatti büntetőeljárás vagy büntetés, amennyiben a katonai szolgálat teljesítése bűncselekmény vagy bizonyos rendkívül súlyos bűncselekmények elkövetésével járna³³; f) olyan káros cselekmények, amelyeket nemi hovatartozás miatt vagy gyermekekkel szemben követnek el.

Az üldözés alapja *faji, vallási, nemzeti hovatartozás, politikai meggyőződés vagy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás* lehet. Utóbbi körbe tartozhatnak a nemi alapon történő megkülönböztetések, egy etnikai csoporthoz való tartozás, nemi identitás alapú megkülönböztetés vagy akár katonai szolgálatot megtagadó, nem teljesítő személyek esete is. Fontos kiemelni, hogy az üldözés megállapíthatóságára alapot adó okok nem mindig tisztán elkülöníthetőek egymástól, vannak olyan esetek, amikor egymást fedik. Például politikai meggyőződés és meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás igen könnyen fedheti egymást, a nemzeti és vallási hovatartozás sem mindig elkülöníthető. Az Európai Unió értelmezése szerint okozati összefüggés szükséges az üldöztetés okai, az üldözési cselekmények, valamint az üldözési cselekmények elleni védelem hiánya között.³⁴ Kiemelendő továbbá, hogy az Európai Unió szabályok értelmében az üldözéstől való megalapozott félelem értékelésekor nincs annak jelentősége, hogy a menekült vonatkozásában

---

³¹ UNHCR Guidelines on international protection No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees.

³² Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról, 9. cikk.

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelv 12. cikk (2) cikkben felsorolt kizáró okokként felsorolt cselekmények: a) béke elleni, háborús, vagy emberiség elleni, az ilyen bűncselekményekről rendelkező nemzetközi okmányokban meghatározott bűncselekményt követett el; b) a menedéket nyújtó országon kívül, az országba menekültként történő befogadását – vagyis a menekültként való elismerésen alapuló tartózkodási engedély kiállításának időpontját – megelőzően súlyos, nem politikai bűncselekményt követett el; a különösen kegyetlen cselekmények akkor is súlyos, nem politikai bűncselekménynek minősíthetők, ha azokat állítólagos politikai célból követték el.

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve, preambulum 29.

ténylegesen fennállnak-e az üldözés alapjául szolgáló okok, elegendő, ha az üldöző így tekinti.³⁵ Így a menekülő üldözéstől való félelme tehát megalapozott.

2.4. Az országon kívül tartózkodás³⁶

Az üldözéstől való megalapozott félelemnek menekült esetén a *saját országával szemben*, hontalan személynek a *szokásos tartózkodási helye szerinti országgal szemben kell fennállnia*. Az üldözéstől való megalapozott félelemnek nem kell az egész ország területére kiterjednie, elégséges, ha az országnak egy területén érvényesül. Példa erre a Mianmarban található Rakhine állambeli muszlim Rohingya menekültek sorsa, akik rendszeres üldöztetést élnek meg a főként buddhista Mianmarban. Jóllehet a Rohingya menekülteket atrocitás³⁷ kizárólag Rakhine államban éri, tekintettel arra, hogy ez az etnikum évszázadok óta azon a földön él, nem kérdéses a nemzetközi közösség számára, hogy menekült státuszért való folyamadásuk megalapozott.³⁸

2.5. Az üldöző fogalmi kritériumai

Az üldöző lehet maga az állam. Állami üldözésnek tekintendő az is, ha az üldöző az állam nevében jár el, az állam nevében gyakorol hatalmat. Nem-állami szereplő is lehet üldöző. Ekkor persze felmerül a kérdés, hogy miért az államtól fél az üldözött? Az állam alapvető életvédelmi feladata megvédeni állampolgárait és biztonságot nyújtani nekik. Így abban az esetben, ha az állam nem képes vagy nem akar védelmet nyújtani állampolgárai számára, az okkal ad alapot a félelemre és a nem-állami szereplőtől való üldöztetés is indokolhatja a menekültjogi státusz megítélését.³⁹

Számtalan példa van arra, hogy egy állam sokszor nem képes védelmet nyújtani a polgárai számára. Tipikus esete az „állam az államban” jelenség, amikor is egy terrorszervezetnek, vagy erőszakszervezetnek olyan hatalmat sikerül szereznie egy adott országban, hogy az állam képtelen hatékonyan megvédeni a polgárait. Amennyiben a szír menekültek üldözőjükként tehát nem az államot, hanem az Iszlám Államot jelölik meg, az az üldözöttség tényét változatlanul megalapozza. Azt azonban, hogy az állam nem akar védelmet nyújtani az olyan jellegű atrocitások ellen, amelyek menekülésre készítetik az ott élő állampolgárokat, már nehezebb vizsgálni és bizonyítani. Egyértelműen ilyen, ha az állam megtűri, sőt adott esetben támogatja is az üldözést egy adott társadalmi csoport tagja ellen; például tisztában van azzal, hogy családon belül, a szélesebb közösség, vagy akár egy félkatonai szervezet nemi hovatarozás alapú⁴⁰ üldözést végez – megfélemlítéstől akár a fizikai, szexuális erőszakig terjedően – és nem lép fel ellene vagy támogatja azt.

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve, 10. cikk

³⁶ Állampolgársággal rendelkező személy állampolgársága szerinti országon kívül, hontalan személy esetén szokásos tartózkodási helye szerint.

³⁷ Human Rights Watch: Massive destruction in Rohingya villages (<https://www.hrw.org/news/2016/11/13/burma-massive-destruction-rohingya-villages>) ; Human Rights Watch: New wave destruction of Rohingya villages (<https://www.hrw.org/news/2016/11/21/burma-new-wave-destruction-rohingya-villages>)

³⁸ Megjegyzés: Mindezek ellenére Banglades a 2016 évi végi Rakhine állambeli etnikai és vallási alapú tisztogatás után mégis megakadályozta, hogy számtalan menekült átjusson a határon. forrás: Al-jezeera: Rohingya Muslims flee Myanmar crackdown to Bangladesh (<http://www.aljazeera.com/news/2016/11/rohingya-muslims-flee-myanmar-crackdown-bangladesh-161117062551006.html>).

³⁹ UNHCR Guidelines on international protection No. 9.: Claims to refugee status based on sexual orientation and/or gender identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees. 34-37. pont

⁴⁰ LGBTIQ alapú üldöztetés azt jelenti, hogy lesbikus, homoszexuális, biszexuális, transzsexuális, interszexuális, vagy 'queer' alapú üldöztetés. A 'queer' jelző azokat a személyeket jelöli, akik nemi, szexuális és/vagy testi alapon magukat sokszínűnek ítélik meg.

2.6. A védelem igénybevételének ellehetetlenülése

Az utolsó a teljesítendő kritériumok sorában, hogy a menekült személy *nem tudja, vagy üldözéstől való félelmében nem kívánja a saját állampolgársága szerinti vagy a szokásos tartózkodása helye szerinti országnak a védelmét igénybe venni*. A menekült nem tudja igénybe venni országának védelmét, ha országában polgárháborús helyzet van, zavargás, vagy éppen megtagadták tőle a védelmet. Ettől eltérő eset, amikor a menekülő személy az üldöztetéstől való megalapozott félelmétől vezérelve nem kívánja az adott ország védelmét igénybe venni, alappal nem bízunk abban.

3. Megszüntető okok

Az Egyezmény menekült fogalmának részét képezik a megszüntető okok is, amelyek fennállása esetén a menekült státusz *ex nunc* hatállyal, tehát a jövőre nézve szűnik meg.⁴¹ A megszüntető okok felsorolása taxatív jellegű és megszorítóan kell értelmezni, éppen azért, hogy a menekült státuszt megszerzett személynek nyújtott védelem valóban biztonságot nyújtson.⁴²

A menekült státuszt megszüntető okokat két nagy csoportba oszthatjuk; a) a megszüntető ok a menekült önkéntes cselekedetén alapszik⁴³ vagy b) a menekült származási országában megszűntek azok a körülmények, amelyek miatt az üldözött személyt menekültnek elismerték.⁴⁴

3.1. Önkéntességen alapuló megszüntető okok

Az önkéntességen alapuló megszüntető okok a következők lehetnek: i. önkéntesen ismét igénybe vette az állampolgársága szerinti ország védelmét; ii. elveszett állampolgárságát önkéntesen visszaszerezte; iii. új állampolgárságot szerzett és az új állampolgársága szerinti ország védelmét élvezi; iv. önkéntesen visszatelepült abba az országba, amelyet elhagyott, illetve amelyen kívül maradt üldözéstől való félelmétől vezérelve.

Az első pont esetén, ha a menekült újra igénybe veszi állampolgársága szerinti országa védelmét, mindenképp vizsgálni kell, hogy döntése önkéntes-e. Például ha a menedéket nyújtó ország illetékes hatósága kényszeríti erre, az értelemszerűen nem tekinthető a menekült önkéntes cselekedetének. Vizsgálandóak annak körülményei is, ha a menekült kapcsolatba lép állampolgársága szerinti országának bármely hivatalával. A legtöbb esetben a menekültek, akiknek életük jelentős része az állampolgárságuk szerinti országban adminisztrált, kénytelenek a saját állampolgárságuk szerinti ország hivatalával kapcsolatba lépni különböző hatósági igazolások beszerzése miatt, így születési bizonyítvány, házassági bizonyítvány vagy éppen tanulmányaik igazolása miatt. Ezek a megmozdulások nem értelmezendők úgy, hogy a menekült a menedéket nyújtó ország által biztosított menekült státuszáról kíván lemondani. A menekült státusza a menedéket nyújtó országban akkor sem szűnik meg, ha mégis ilyen irányú szándékai vannak a személynek, és megkísérléssel visszaszerezni az állampolgársága szerinti ország védelmét, vagy ezt meg is próbálja, de nem jár sikerrel.⁴⁵ Tehát a menekült státusz ilyen jellegű megszűnése esetén minden esetben vizsgálandó, hogy mire irányul a menekült személy tényleges szándéka és annak önkéntes jellege.

⁴¹ UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status, 1. (iii) para.

⁴² UNHCR Kézikönyv 116. pont.

⁴³ 1951. évi Genfi Egyezmény 1. cikk C. pont (1)-(4) bek.

⁴⁴ 1951. évi Genfi Egyezmény 1. cikk C. pont (5)-(6) bek.

⁴⁵ UNHCR: The Cessation Clauses: Guidelines on their Application, UNHCR, Geneva, April, 1999.,9-11. para.

A második megszüntető ok, ha a menekült személy az elveszett állampolgárságát önkéntesen visszaveszi. A hontalanná vált menekült azonban automatikusan nem esik ezen megszüntető ok hatálya alá, ha a korábbi állampolgársága szerinti ország törvényi vagy rendeleti úton elvi lehetőséget nyújt az állampolgárság visszaszerzésére, de a menekült önkéntes cselekedete, vagyis az állampolgárság igénylése, továbbra is szükséges. Előfordulhat, hogy az erről szóló nemzeti rendelkezések olyan szabályozást vezetnek be, hogy a hontalan személy csak akkor nem szerez állampolgárságot, ha azt *expressis verbis* visszautasítja. Így, ha a hontalan menekült személy ennek tudatában nem él a visszautasítás jogával, akkor az állampolgársága önkéntes visszaszerzésnek minősül.⁴⁶

Harmadik megszüntető ok, ha a menekült új állampolgárságot szerzett és az új állampolgársága szerinti ország védelmét élvezzi. A menekült státusz megszüntetéséhez mindkét feltételnek teljesülnie kell.

Először is, a menekültnek bizonyítottan új állampolgársággal kell rendelkeznie. A korábbi állampolgárságától eltérő útlevél birtoklása önmagában még nem számít elegendő bizonyítéknak, kivéve, ha teljesen egyértelmű, hogy az útlevél birtokosa valóban állampolgára az adott országnak. A második feltétel további feltételekből tevődik össze. Az új állampolgárságot nyert személy és az állam között valódi kapcsolatnak kell fennállnia és a személy hajlandó az új állampolgársága szerinti állam védelmét igénybe venni.⁴⁷ Mindezek a gyakorlatban a következőket jelentik: a menekült személy sikeresen beilleszkedett egy, a származási országától eltérő államba, a sikeres integráció eredményeként az adott ország méltónak találta arra, hogy állampolgárságot adjon, vagyis bizonyított, hogy a menekült és az adott állam közt kialakult egy kapcsolat.

Az 1956-os forradalmat követően számtalan magyarnak kellett elhagynia a hazáját és menedéket keresnie más országokban. A legtöbbet befogadó országok közé sorolhatjuk Angliát, vagy Franciaországot. Tekintettel arra, hogy a kommunista rendszer vége nem volt kiszámítható, valamint az sem volt belátható, hogy mely időponttól nem kell megtorlásoktól tartaniuk az országot elhagyni kényszerülteknek hazatérésük esetén, a legtöbb magyar sikeresen integrálódott a befogadó országba és megszerezte az új állampolgárságot.

Mindazonáltal, az újonnan megszerzett állampolgársággal kapcsolatosan még egy további kérdés felmerülhet. Mi történik, ha a személy elveszti az új állampolgárságát? Ebben az esetben a korábbi menekült nem válik automatikusan újra menekültté, és nem szerzi meg a menekült státusból fakadó jogosultságokat. Ha azonban a korábban menekült státusszal rendelkező személy az újonnan szerzett állampolgárságát rajta kívül álló, kényszerítő okokból veszti el, van arra esély, hogy a korábbi menekült státusza újjá éled.⁴⁸

Az önkéntes cselekmények utolsó esete, amikor a személy ténylegesen hazatelepül. Természetesen itt is kiemelendő a visszatérés kizárólag saját döntésből eredő, önkéntes jellege. Így, ha a menekült visszatér a származási országába, de adott esetben szabadságvesztés vagy fogva tartás miatt tartózkodik ott huzamosabb ideig, ez nem számít a menekült státuszt megszüntető körülménynek. Vagyis a visszatérés önmagában nem alapja a megszüntetésnek, vizsgálendő annak természete. A visszatérésnek huzamosnak kell lennie és magába kell foglalni az ország iránti elköteleződést, vagyis, a menekült személy önkéntes szándéka ténylegesen arra irányul, hogy a származási országában

---

⁴⁶ UNHCR: The Cessation Clauses: Guidelines on their Application UNHCR, Genova, April, 1999., 14. para.

⁴⁷ UNHCR: The Cessation Clauses: Guidelines on their Application UNHCR, Genova, April, 1999., 15. (b) para.

⁴⁸ UNHCR: The Cessation Clauses: Guidelines on their Application UNHCR, Genova, April, 1999., 15. (c) para.

újonnan letelepül. Rövid távú tartózkodás akkor váltja ki a megszűnés jogkövetkezményét, ha e rövid távú tartózkodás ideje alatt is egyértelművé válik a személy életvitel szintű berendezkedése a származási országában.⁴⁹ A majdnem 46 évig tartó katonai diktatúra alatt Mianmarban számtalan embert etnikai alapon üldöztek. Thaiföld a mai napig 103 300 mianmari személynek nyújt menedéket, főként karenni, burma és mon etnikumúaknak. Az országban történő béketárgyalások eredményeként és az ország stabilizálása érdekében, Aung San Suu Kyi, Mianmar 2015-ben megválasztott elnöke, kezdeményezte az UNHCR-rel együttműködve a menekültek visszatelepítését. Ez voltaképpen azt a politikai akaratot és ígéretet tükrözi, hogy a korábban fennálló diktatúra alatt üldözötteknek a jövőben nem kell megtorlástól, üldöztetéstől tartaniuk, országukban szívesen fogadják őket. A kezdeményezés eredményeként elsőként 2016 októberében tért vissza néhány család Mianmarba.⁵⁰

3.2. Megszüntető körülmények

Az önkéntességen alapuló cselekedeteken túl az Egyezmény a megszüntető okok közé sorolja azokat az eseteket is, amikor azok a körülmények, amelyek alapot adtak a menekült státusz megadására megszűntek, így nem indokolt a menekült státusz további fenntartása. Természetesen a kép ennél sokkal árnyaltabb. Hiszen az üldözéstől való félelem megszűnését igen bonyolult bizonyítani. Mi bizonyíthatja egy traumát szenvedett ember számára, hogy egy rezsimváltás tényleges közhangulat változást jelent és a továbbiakban nincs mitől félnie? Az Egyezmény e cikke szerint a menekült státusz megszüntetésére csak abban az esetben van mód, ha a származási országban történt változások nagy horderejűek, alapvetőek és lényegesek. Valamint e változások következményeként már nem állnak fent az üldözéstől való félelemre alapot adó okok. Tehát nem kell attól tartania a menekültnek, hogy politikai véleménye vagy faji hovatartozása miatt üldözik. Az ilyen típusú megszüntetés lényegi eleme, hogy a származási országban beállt változás tartós. Így egy rövidtávú változás, polgárháború esetén átmeneti tűzszünet nem ad okot a menekült státusz megszüntetésére. Ezen felül, ha a változás csak a származási ország egy részében áll be – akár hosszútávon és tartósan beállt békéről is van szó –, az továbbra sem ad elegendő alapot a befogadó országnak, hogy a menekült státuszt megszüntesse.

Mindazonáltal által, ha a menekült olyan „parancsoló okokat” tud felhozni származási országával vagy korábbi tartózkodási helyével szemben, hogy az ott biztosított védelem visszautasítása teljes mértékben megalapozott és érthető.⁵¹ Az Egyezmény szövegezői ezt a kivételt a náci rezsim üldözötteire tekintettel építették be⁵², mivel úgy látták, hogy a rezsim áldozatai olyan mértékű fizikai és lelki megpróbáltatásokon mentek keresztül, hogy nem elvárható tőlük, hogy visszatérjenek Németországba.

Erre az esetre a jelenkor egyik példája a ruandai menekültek visszatelepítése. Az UNHCR, tekintettel arra, hogy Ruandát stabil és biztonságos országnak tekinti, javasolta azon ruandai menekültek menekült státuszának a megszüntetését, akik 1956 és 1998 között menekültek el az

---

⁴⁹ UNHCR: The Cessation Clauses: Guidelines on their Application UNHCR, Genova, April, 1999., 19-20. para.

⁵⁰ UNHCR News: First Myanmar refugees returns from Thailand underway. (2016. október 25.)
forrás:<http://www.unhcr.org/news/briefing/2016/10/580f1c0d4/first-myanmar-refugee-returns-thailand-underway.html>

⁵¹ UNHCR Kézikönyv 156. pont

⁵² UNHCR: The Cessation Clauses: Guidelines on their application UNHCR, Geneva, April 1999., 30. pont

országból.⁵³ A megszüntető klauzula a ruandai menekültekre nézve 2013. június 30-án lépett hatályba és a teljes folyamat lezajlásának határidejéül 2017. december 30. napját jelölték meg. A ruandai menekültstátusz megszüntetése azonban számos kérdést vet fel. Valóban lehetséges a ruandai menekülteket visszatelepíteni a Ruandában történt rendkívül kegyetlen üldöztetések és elszenvedett traumák után? Várható-e további feszültség a korábbi áldozatok és az elkövetők között? Valóban az a leghelyesebb, ha a befogadó és a származási ország ítéli meg, hogy ténylegesen biztonságos és stabil országgá vált a származási ország? Hogyan ítéltető meg, hogy az egyén félelme, szubjektív érzésvilága megalapozott-e és hogyan alkalmazható bármely jogkövetkezmény ennek figyelembevételével nélkül?

Mr. Saber Azam, az UNHCR ruandai főképviseelője, a 2016. december végén tartott sajtótájékoztatót az nyilatkozta, hogy az UNHCR közel 5000 ruandai visszatérését támogatja.⁵⁴

3.3. A menekült státusz törlése

A menekült státusz törlése és megszüntetése közti fő különbség, hogy törlés esetén a menekült státuszt elnyert személyt soha nem is illette volna meg a nemzetközi védelem, mivel eredetileg sem felelt meg az Egyezményben előírt pozitív kritériumoknak.⁵⁵

Sem az Egyezmény, sem a Jegyzőkönyv szövege nem tartalmazza a menekült státusz törlésére vonatkozó okokat és szabályokat. Ennek oka, hogy a menekült státusz törlése esetén egy hibás közigazgatási vagy bírói határozat törléséről, korrigálásról van szó, annak érdekében, hogy az Egyezmény humanitárius jellegű integritását megőrizze.

A jogbiztonság érvényesítése érdekében a hibás közigazgatási, valamint bírói határozatokat a res iudicata szabályaival összhangban kell felülvizsgálni.⁵⁶ A felülvizsgálatra és a döntés esetleges megváltoztatására akkor van mód, ha azt a jog *expressis verbis* lehetővé teszi. A felülvizsgálatra törvényben meghatározott esetekben kerülhet sor. Ilyen esetekben – a jogbiztonság követelményének megfelelően – a jogalkotó előírhat egy bizonyos időkorlátot, amely időtartamon belül lehetséges a menekült státuszt megadó határozat felülvizsgálata. Előfordulnak olyan esetek is,⁵⁷ amikor a menekült státusz törlésére alapot adó ok természetéből fakadóan nincs korlátozva az felülvizsgálhatóság időtartama. Ennek tipikus esete, ha a menekült státusz megszerzése bűnelkövetői magatartáshoz köthető.

A menekült státusz törlése kapcsán felmerül a kérdés, hogy mi ad alapot arra a hatóságoknak, hogy felülvizsgáljanak egy már jogerős határozatot? Egyrésztől sor kerülhet erre, ha a nemzeti jog előírja a menekült státusz meghatározott időszakonkénti felülvizsgálatát. Másrésztől előfordulhat az is, hogy maga a menekült vagy családja egymásnak ellentmondó nyilatkozatokat tesz a későbbi közigazgatási eljárások során.⁵⁸ Értelemszerűen, ha olyan körülmények merülnek fel, melyek a

---

⁵³Kelly O'Connor: *Contesting Refugee Status Cessation: The Rwandan Case*, Oxford Human Rights Hub (2013. március 15.) forrás: <http://ohrh.law.ox.ac.uk/contesting-refugee-status-cessation-the-rwandan-case/>

⁵⁴Ministry of Disaster Management and Refugee Affairs (MIDIMAR) – Ruanda forrás: http://midimar.gov.rw/index.php?id=45&tx_ttnews%5Btt_news%5D=119&cHash=519e8ce094f0ace9ab42137757b42f29 2017. január 6-i állapot.

⁵⁵Lásd e cikk 3 fejezet.

⁵⁶UNHCR: *Note on the Cancellation of Refugee Status*, 7. para.

⁵⁷UNHCR: *Note on the Cancellation of Refugee Status*, 11. para.

⁵⁸Például az állandó tartózkodási engedély igénylés vagy család-újraegyesítési eljárás kapcsán.

menekült státusz megadását is kizáró okok, akkor ezek kiadatási vagy büntető eljárást vonhatnak maguk után.⁵⁹

A menekült státuszt elismerő határozat törlésének három tipikus esete van.

Első eset a *megettévesztés*. A megettévesztés megállapításához három kritérium fennállása szükséges: i) hamis állítás; ii) ok-okozati összefüggés a hamis állítás és menekült státusz megadása között; valamint iii) a hatóságok félrevezetésének szándéka. Ebben az esetben a menedékkérő olyan körülményekről tesz hamis állítást, amelyek a menekült kérelem pozitív elbírálása szempontjából lényegesek. Mindezt annak tudatában teszi, hogy a hatóságokat félrevezesse. Megettévesztésre utalhatnak az egymással nem összefüggő vagy egymásnak ellentmondó nyilatkozatok. Itt azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy a menedékkérő olyan traumát okozó eseményeken mehetett keresztül, amelyek következtében az idő múlásával az eseményeket nehezen tudja felidézni, vagy zavarodottan és következetesség nélkül beszél róluk.⁶⁰

A megettévesztést megalapozhatja hamis dokumentumok felhasználása is. Ilyenkor a hatóságoknak számításba kell venniük, hogy a menedékkérő gyakran rá van kényszerülve, hogy hamis közokiratokat használjon a meneküléshez. Így, ilyen esetekben nem egyértelműen megállapítható, hogy a menekült egyenes szándéka a megettévesztés lenne.⁶¹

Második esetkör, ha a menedékkérő *megvesztegeti* vagy *megfenyegeti* a hatóságokat és ennek eredményeként kapja meg a menekültstátuszt, az ahhoz szükséges pozitív kritériumok fennállta nélkül.⁶²

A harmadik eset nem a menedékkérő magatartásához köthető, hanem a menekült kérelmet elbíráló hatósághoz, amennyiben bármely, a menekült státusz megállapításához szükséges pozitív kritérium fennállását tévesen állapítja meg. Ez utóbbi tipikus esete, ha a *hatóság félreértelmezi* a megadott tényeket és ebből kifolyólag megállapítja például az üldözéstől való megalapozott félelmet.⁶³

Amennyiben a fentiek közül bármelyik eset beigazolódik, a menekült státuszt megállapító határozat *ex tunc hatállyal érvénytelen*, a törléssel szemben pedig sem felülvizsgálatnak sem fellebbezésnek nincs helye.⁶⁴

3.4. A menekült státusz megszerzését kizáró klauzulák

A kizáró klauzulákat három csoportba oszthatjuk: a) azon személyek, akik már egy másik ENSZ szervezet által biztosított nemzetközi védelmet vagy támogatást élveznek,⁶⁵ b) „nemzeti menekültek” esete,⁶⁶ valamint c) persona non-grata, tehát akik nem érdemesek nemzetközi védelemre.⁶⁷ Bármely kizáró klauzula esetén a személy nem jogosult a menekült státuszra. Mindazonáltal, ha a menedékkérő kizáró okok fennállása ellenére kapta meg a menekült státuszt, akkor menekült státuszát *ex nunc hatállyal* vissza kell vonni (*visszavonás*)⁶⁸.

⁵⁹ UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status, 12. para.

⁶⁰ UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status, 20-21. para.

⁶¹ UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status, 23. para.

⁶² UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status, 25. para.

⁶³ UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status, 26-29. para.

⁶⁴ UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status, 1. para. (i) bek.

⁶⁵ 1951. évi Genfi Egyezmény, 1. cikk D. pont.

⁶⁶ 1951. évi Genfi Egyezmény, 1. cikk E. pont.

⁶⁷ 1951. évi Genfi Egyezmény, 1. cikk F. pont.

⁶⁸ UNHCR: Note on the Cancellation of Refugee Status 1. para. (ii) bek.

Azon személyek, akik megfelelnek az Egyezmény által meghatározott pozitív kritériumoknak és már egy ENSZ szervezet révén nemzetközi védelemben részesülnek, nem formálhatnak igényt az Egyezmény által biztosított nemzetközi jogi védelemre. Korábban ilyennek minősültek az UNKRA⁶⁹, vagyis az Egyesült Nemzetek Koreai Újjáépítési Ügynöksége által menekültnak nyilvánított személyek. Jelenleg az ENSZ égisze alatt az UNRWA⁷⁰ biztosít menekült státuszt palesztin menekültek számára. Az Arab-Izrael konfliktus a legrégebb óta húzódó ellentétte nőtte ki magát a Közel-Keleten, melynek eredményeként az UNRWA ma hozzávetőlegesen 5 millió palesztinnak nyújt segítséget és nemzetközi védelmet.⁷¹

A következő kizáró klauzula az úgynevezett „nemzeti menekültekre” vonatkozik. Azokat a személyeket tekintjük nemzeti menekülteknek, akik megfelelnek a menekült státusz megszerzéséhez szükséges összes kritériumnak, de a befogadó országban jogi helyzetük megegyezik a befogadó országok állampolgáraival. Általában véve ez azt az esetet jelöli, amikor a befogadó ország etnikuma megegyezik a menekültek etnikumával.⁷² Erre szolgálhat példaként a Bulgária legnagyobb etnikumát alkotó, az ország területén élő törökök esete. Közülük sokan Törökországba menekültek, és az országba érkezésüket követően az állampolgársági kérelmüket is benyújtották, amelyet hozzávetőlegesen egy éven belül megkaptak. Jogi helyzetük nagyjából megegyezett a török állampolgárokéval, leszámítva, hogy nem volt se passzív, se aktív választójoguk és mentesültek a katonai szolgálat alól.⁷³

S végül, az utolsó kizáró klauzula azokra vonatkozik, akik nem érdemesek nemzetközi védelemre. Az Egyezmény ugyanis nem alkalmazható azon személyre, akiről alapos okkal feltételezhető, hogy a) béke elleni, háborús-, vagy emberiség elleni, vagy az ilyen bűncselekményekről rendelkező nemzetközi okmányokban meghatározott bűncselekményt követett el; b) a menedéket nyújtó országon kívül, az országba menekültként történő befogadását megelőzően súlyos, nem politikai jellegű bűncselekményt követett el; vagy c) az Egyesült Nemzetek céljaiba és elveibe ütköző cselekményekben bűnös.⁷⁴ Ez a rendelkezés a menekült intézmény integritását kívánja megőrizni azáltal, hogy az ilyen súlyos és komoly bűntettek elkövetői számára nem biztosítja a nemzetközi védelemből fakadó jogosultságokat.⁷⁵

A béke elleni, háborús-, vagy emberiség elleni bűncselekményeket és az ehhez kapcsolódó elkövetési magatartásokat az erre vonatkozó nemzetközi egyezmények tartalmazzák.⁷⁶ Ilyen lehet

---

⁶⁹ Hivatalos angol elnevezése: United Nations Korean Reconstruction Agency.

⁷⁰ Hivatalos angol elnevezése: United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East.

⁷¹ UNRWA működésének határidejét, tekintettel a fennálló konfliktus kontinuitására, újra és újra meghosszabbítja, így a jelenleg hatályos ENSZ Közgyűlési határozata alapján az UNRWA működése 2017. december 31. napjáig tart. General Assembly Resolution A/RES/302 (IV) Assistance to Palestine refugees, 8 December 1949.

⁷² UNHCR Kézikönyv 144. pont

⁷³ UNHCR Note on the Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees; Report on the Status and Conditions in Turkey of Refugees from Bulgaria, UN Doc. A/AC.36/12/Rev.1, 6 November 1952.

⁷⁴ 1951. évi Genfi Egyezmény 1/F.§ a-c) pont.

⁷⁵ UNCHR's Executive Committee in Conclusion No. 82 (XLVIII), 1997.

⁷⁶ 1948 Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide; the four 1949 Geneva Conventions for the Protection of Victims of War and the two 1977 Additional Protocols, the Statutes of the International Criminal Tribunals for the Former Yugoslavia and Rwanda; the 1945 Charter of the International Military Tribunal (the London Charter); the 1998 Statute of the International Criminal Court.

például háborús agresszió kezdeményezése vagy genocídium elkövetése.⁷⁷ Az ilyen cselekmények tekintetében az Egyezmény sem időbeli, sem területi hatályt korlátozó kitéltet nem tartalmaz, szemben a súlyos, nem-politikai bűncselekményekkel. Ez utóbbi esetben a cselekményt menekültként történő befogadást megelőzően követték el, a területi hatály szempontjából pedig a befogadó ország határán kívül. A súlyos, nem politikai bűncselekmények esetén a „súlyos” kitétel alapvetően a nemzetközi sztenderdektől függ, nem a helyiektől.⁷⁸

A „persona non-grata” utolsó esete az ENSZ céljaiba és elveibe ütköző cselekmények elkövetése, ami egy rendkívül általános és széles fogalom. Ha megvizsgáljuk, előbbi esetkörök is egyértelműen ellentétesek az ENSZ céljaival és elveivel. Így, ami irányvonalat mutathat, az a cselekmény nemzetközi jellege. Ilyennek számítanak a nemzetközi béke, biztonság valamint az államok közötti békés viszony megzavarására alkalmas cselekedetek.⁷⁹ Bármelyik esetről is legyen szó, alapvető kritérium, hogy az egyéni felelősség megállapítható legyen.⁸⁰ Kiskorú esetén is alkalmazhatóak a kizáró klauzulák, abban az esetben, ha a kiskorú elérte a büntethetőségi korhatárt, valamint ha belátási képessége szerint képes volt felismerni cselekedetei következményeit.⁸¹ A klauzula alkalmazását megelőzően, természetesen, az eset teljes kivizsgálása szükséges, amelyre általában a menekültstátusz igényelését követő eljárás során kerül sor.⁸²

4. A menekült státusz megszerzése, megszűnése, törlése és a kizáró klauzulák közötti összefüggés

Ahogy a fentiek is igazolják, a menekült státusz megadása, valamint annak megszűnése, törlése vagy adott esetben megadásának kizárása egy bonyolult és komplex rendszer, ahol számos (szubjektív és objektív) elemet kell figyelembe venni. Ebben a fejezetben röviden áttekintésre kerül a menekült státusz pozitív kritériumai, megszüntető körülmények, a menekült státusz törlése, valamint a kizáró okok közötti összefüggés.

Az 1/A. szakasz határozza meg, hogy milyen körülmények fennállása esetén állapítható meg egy adott személyről, hogy menekült. A menekült védelem egyik sarkalatos pontja, hogy a menekült nem azért menekült, mert akként ismerik el őt, hanem éppen azért ismerik el, mert menekült. Tehát a menekült státuszt kimondó határozat csupán deklaratív jellegű. Mindezek alapján jogilag megkülönböztethetünk de facto menekülteket, akik menekültek, de helyzetük a jog által formálisan még nem elismert, valamint de jure menekülteket, akiknek menekült státusza jogilag rendezett.

A menekült státusz megadását megelőző vizsgálat során kiderülhet, hogy a menekültvédelem intézményének integritását sértő kizáró okok állnak fent. Bármelyik kizáró ok fennállása⁸³ esetén,

---

⁷⁷ UNHCR Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relation to the Status of Refugees. 10-13. para.

⁷⁸ UNHCR Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relation to the Status of Refugees. 14. para.

⁷⁹ UNHCR Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relation to the Status of Refugees. 17. para.

⁸⁰ UNHCR Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relation to the Status of Refugees. 18. para.

⁸¹ UNHCR Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relation to the Status of Refugees. 28. para.

⁸² UNHCR Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relation to the Status of Refugees. 1. para és 31.

⁸³ 1951. évi Genfi Egyezmény 1/D-1/F. §§

annak ellenére is, ha a személy egyébként megfelel az 1/A. szakaszban meghatározott pozitív kritériumoknak, a menekültként való elismerés kizárt. Mindazonáltal, ha egy személy megfelel az pozitív kritériumoknak és a korábban más ENSZ szerv által biztosított védelme megszűnik, akkor nincs akadálya a menekültként elismerésnek. Ugyanez vonatkozik a nemzeti menekültekre is. Ha az állampolgárokat és nemzeti menekülteket megillető jogok és kötelezettségek tartalma változik, és a személy megfelel a pozitív kritériumoknak, akkor menekült státusza elismerésre kerülhet.

Amennyiben a személyt menekültként ismerték el, az idő előrehaladtával a következő végkifejletek lehetségesek: menekült státusz i) megszűnése; ii) törlése; valamint iii) visszavonása.

A megszüntető okok két nagy csoportba sorolhatóak: i) a menekült önkéntes cselekedete vagy ii) megváltozó körülmények. Bármely ok bekövetkeztéről is legyen szó, a menekült státusz ex nunc hatállyal szűnik meg, hiszen a megszüntetést megelőzőleg a személy valóban megfelelt a menekült státusz megszerzéséhez szükséges kritériumoknak. Ezzel szemben, a menekült státusz törlése esetén, a személyt soha nem illette volna a menekült jogállás és az abból fakadó jogosultságok. Így ebben az esetben a menekült státusz ex tunc, tehát visszamenőleges hatállyal szűnik meg, hiszen egy olyan hibás közigazgatási vagy bírói aktus kijavításáról van szó, amelynek fenntartása összeegyeztethetetlen a menekültvédelem intézményével.

S végül, amennyiben az Egyezmény szerinti 1/F.§ (a) és (c) pont fennállta ellenére a személy megkapta a menekült státuszt, a menekült státuszt ex nunc hatállyal vissza kell vonni, amely visszavonás megkülönböztetendő a menekült státusz megszüntetésétől.

5. Kihívások és válaszok a menekült státusz meghatározására napjainkban

Napjainkban világszerte megemelkedett a menekült kérelmek száma, fegyveres konfliktusok, polgárháborúk vagy háborús helyzetek és természeti katasztrófák, a klímaváltozás következtében. Az Európai Unióban (akkor még Európai Közösségekben) az első mérföldkő menekültügyi szempontból 1992 volt, amikor 672 000 kérelmet nyújtottak be a jugoszláv háború következtében. Ezt a 2015. év jóval meghaladta, 1,3 millió kérelmet bíráltak el a hatóságok az Unióban. Természetesen a benyújtott kérelmek száma Törökországban, Libanonban és Jordániában (amely államokat a szír polgárháború közvetlenül érint) is lényegesen megugrott. A legnagyobb nehézséget a menedékkérelmek *tömeges* benyújtása jelentette, ebből fakadnak a gyors, precíz, és a fenti szabályokat kielégítő eljárási nehézségek, valamint a befogadó országok gazdasági teherbírásának kihívásai.

Ezeket a problémákat felismerve az UNHCR több, a nemzetközi védelemmel kapcsolatos útmutató kibocsátásával próbálta enyhíteni a fennálló helyzetet, hogy az államok gyorsan, de mégis hatékonyan tudjanak eljárni a nemzetközi normákkal összhangban. Az egyik ilyen útmutató⁸⁴ a prima facie menekültekkel kapcsolatos jogi és eljárási kérdésekre ad részletes útmutatót. Ez esetben csoportos elbírálásról van szó. A csoportos elbírálás alapja elsődleges bizonyítékon alapszik (prima

---

⁸⁴ UNHCR: Guidelines on international protection No. 11: Prima Facie Recognition of Refugee Status, 24 June 2015.

facie)⁸⁵, vagyis adott esetben azon, hogy valamennyien hasonló, a menekülésre alapot adó körülmények elől menekülnek, és a csoport tagjainál nincs ellentétes tényre utaló bizonyíték .

Ezen felül az ENSZ által kibocsátott egyik legfrissebb nemzetközi jogi segédanyaga⁸⁶ a menekült státusz meghatározásának új, stratégiai szempontú megközelítését emeli ki, annak érdekében, hogy a gyors menekült-kérelem elbírálás ne menjen a hatékonyság rovására. Ebben az irányzatban olyan alternatív megoldások kerülnek példalózó jelleggel bemutatásra, mint a gyorsított eljárás, az egyszerűsített eljárás, vagy az ideiglenes védelmet biztosító nemzetközi megállapodások.

Véleményem szerint az egyik praktikus alternatív megoldás a civil szférából nőtte ki magát. Az olaszországi Sant'Egidio közösség létrehozta az ún. „humanitárius folyosókat”, melyek célja biztosítani, hogy a menekültek életük kockáztatása és emberkereskedőknek való kiszolgáltatása nélkül ériék el Európát. A projektbe azokat az országokat vonták be első körben, amelyek tranzit országként funkcionálnak a menekültek számára, és ahol már más egyházak vagy civil szervezetek is aktívan tevékenykedtek a menekültek megsegítésén. Habár a kezdeményezéshez jelenleg csak Libanon és Marokkó csatlakozott, a projekt töretlen sikere esetén a szervezet Etiópia bevonását is tervezi, az eritreai valamint szomáliai menekültek megsegítésére. A projekt keretében a Libanonban, valamint Marokkóban dolgozó önkéntesek kutatják fel főként azon szír menekülteket, akik megfelelnek a programban való részvételt lehetővé tevő öt pontos listán felsorolt bármely kritériumnak.⁸⁷ Az így kiválasztott menekültekről listát készítenek, és a biztonsági előírásoknak megfelelően az érintett személyekkel kapcsolatban az olasz Külügyi Minisztérium, valamint segítő szervezetek folytatják le a szükséges vizsgálatokat. Ezt követően az olasz Belügyminisztérium – minden feltétel teljesülése esetén – úgynevezett „humanitárius vízumot” ad, amely a Schengeni előírásokkal összhangban korlátozott területre⁸⁸ érvényes, jelen esetben Olaszországra.⁸⁹ A kiválasztott és minden előírásnak megfelelő személyt az úgy nevezett „humanitárius folyosókon”, vagyis repülővel utaztatják Olaszországba. Ez lehetővé teszi számára, hogy minden szükséges jogi dokumentummal rendelkezve és élete kockáztatása nélkül nyújtsa be menekültjogi vagy kiegészítő védelem biztosítására irányuló kérelmét.⁹⁰

A program teljes egészében magán finanszírozású, tehát pályázatokra és adományokra épül. A Sant'Egidio közösség különös figyelmet fordít a projektben résztvevő menekültek integrációjának segítésére, nemcsak nyelvórák és munkakeresés útján, hanem tényleges lelki közösség formálásával, így biztosítva, hogy az újonnan érkezők ne érezzék magukat kívülállóknak.

6. Összegzés

Minden ember egyenlő, mindenkinek joga van az élethez, az emberi méltósághoz és joga van más országban menedéket keresni, ha élete vagy szabadsága veszélyeztetve van. Az Egyezmény létrejötte és az abban foglaltak bizonyítják, az államok empátiával és szolidaritással ismerik el, hogy

---

⁸⁵ UNHCR Kézikönyv 44. pont.

⁸⁶ Executive Committee of the High Commissioner's Programme, Standing Committee 66th meeting: Refugee Status Determination, 31 May 2016.

⁸⁷ Jan De Volder, Community of Sant'Egidio: Centre for European and International Policy Action, Brussels, 23 February 2016.

⁸⁸ <http://www.schengenvisainfo.com/schengen-visa-types/>

⁸⁹ http://www.esteri.it/mae/en/politica_estera/temi_globali/diritti_umani/i-corridoi-umanitari.html

⁹⁰ <http://theconversation.com/flights-to-italy-for-refugees-offer-a-humanitarian-way-forward-for-europe-66451>;

nem minden ember számára adatik meg a békés, nyugodt környezet, a félelemtől mentes élet és éppen ezért biztosítanak számukra nemzetközi védelmet.

Az Egyezményben megállapított általános definíció alapot adott egy sokrétű és humanitárius elveken nyugvó menekültvédelmi rendszer kialakulásának. A menekült definíció azon objektív tény mellett, hogy egy személy a saját országát elhagyva másik országban keres menedéket, reflektál arra is, hogy a menekült esetében a legerősebb mozgatórugó az elszenvedett traumákból fakadó félelem. Ez a szubjektív elem, a félelem, végig kíséri a menekült definíció egészét, megjelenik a menekült státusz megadásánál, a menekült státusz törlése esetén a megtévesztés szándékosságánál, valamint a körülmények megváltozása esetén a menekült státusz megszűnésénél is. Mindemellett, az Egyezmény azon személyek körét is meghatározza, akik nem érdemesek menekült státusz elnyerésére. Így, egy részről nem sérül az Egyezmény humanitárius jellege, másrészről a befogadó ország lakosságát is védelmezi. Összességében elmondható, hogy a menekült definíció egy olyan összetett fogalom, amely figyelembe kívánja venni a lehetséges összes körülményt, objektív elemektől kezdve a szubjektív elemeken át annak érdekében, hogy egy hatékony és szolidaritáson alapuló rendszert hozzon létre.